

Kohti yhteisesti määriteltyjä hallinnon ydinkäsitteitä?

Vuoden 2005 Hallinnon Tutkimuksen päivät ovat menestyksekkäästi ohi. Tarjolla oli useita esityksiä ja ehkä myös useita käsityksiä siitä, mitä hallinnon tutkimuksen tulisi olla. Käsitteiden ja merkityssisältöjen moninainen maailma hämmästytti jälleen kerran. Useat ovat ja olivat kirjansa lukeneet, mutta mitkä kirjat ja miksi, ovat edelleen ehkä tärkeimpiä kysymyksiä hallintotieteen identiteettiä määriteltäessä. Hallintotieteen määritelmäksi voisi noin sosiologista mielikuvista käyttäen kelpuuttaa sananlaskun, jossa kaikki suuntaukset ovat sulassa sovussa. Joskus painottuu makrotaso esimerkiksi poliittinen ja oikeudellinen järjestelmän analyysi, joskus taas esimerkiksi työyhteisöjen johtamisanalyysit. Jos lähtee simonilaisittain siitä, että hallinto on kykyä saada asiat tehdyiksi, niin on kovin vaikeaa sanoa mihin tiedolliset rajat kyvyssä saada asiat tehdyiksi vedetään. Tiedämme, että poliittis-hallinnollisesti orientutuneet omisivat mielellään yhtä lailla kuin muutkin tämän tieteen itselleen. Tahdottiin tai ei, hallintotiede on jo nyt monitieteistä. Tämä jos mikään on mahdollisuus nykypäivänä, vaikka joku asian vielä osaamaton voikin sanoa: "se mikä on kaikkea, ei ole mitään". Tähän tulisi silti vastata: "Se, joka on yhteistä kaikissa, se vasta jotakin onkin". Tulevaisuudessa kun organisaatiotkin ovat pikemminkin usein erilaisten tyyppien yhdistelmiä kuin puhtaita, joudutaan tekemään lujasti töitä, että edes peruskäsitteistä päästään yksimielisyyteen niin teoriassa kuin käytännössäkin.

Yhdysvalloissa 1950-luvulla alkanut hallintotieteellisten oppituolien eriytyminen ja hajautuminen muiden tieteiden sisään syntyi osin myös suhteellisen käytännöllisestä syystä - ei voinut olla mahdollista, että mikään yksi tiede voisi omia itselleen "kykyä saada asiat tehdyiksi". Esimerkiksi yksi hallintotieteen julkaisuikoni ASQ jäi silti elämään, eikä sen toimituslinja ja taso ole juuri muuttunut. Ollaksemme rehellisiä on vaikeaa esittää väitteitä siitä, miksei vaikkapa oikeustieteilijä voisi olla yhtä lailla hyvä hallintotieteilijä kuin psykologi. Identiteettikrisin kokeminen on turhaa, jos tutkijan identiteetti eli minuuden suhteellisen pysyvä kokemistapa syntyy ilmiön "kyky saada aikaiseksi" tutkimisesta. Jos tämän kokemistavan jakaa muiden kanssa on hallinnon tutkija.

Olipa vastaus tähän vanhaan paradigmatiistaan niin tai näin, on peruskäsitteiden yksimielisyyttä tavoiteltava tulevaisuudessa entistä enemmän. Suuret haasteet liittyvät yhä enemmän hallinnon ydinkäsitteiden yksiselitteisen ymmärtämisen tavoitteluun. Arkikie- len ilmaisuihin pesiytyy suunnattomasti ilmaisuja, joiden merkityssisältö jaetaan tulevai- suudessa yhä vähemmän samalla tavoin. Liian erilaisilla kognitiivisilla tulkintakehikoilla varustetut ammattilaiset kun näet suodattavat vain sen, minkä omalla taustallaan pitävät tärkeänä. Puhuttiinpa sitten tehokkuudesta, koordinaatiosta, päätöksenteosta, vallasta jne. epäselvyyksiä ja määritelmällisiä sekaannuksia tapahtuu tämän tästä. Yksistään talous- ja hallintotieteilijätäkään eivät tahdo päästä esimerkiksi tehokkuudesta yksimielisyyteen rationaalisuudesta puhumattakaan, koordinaatiota tunnutaan selitettävän vain koordinoinnilla itsellään, yhteistyöllä yleensä jne. Tehokkuuteen emotionaalisen vihamielisesti asennoituva ammattilainen puolestaan kääntää tehostamisen hiostamiseksi. Kun joku sanoo, että päätöksenteko ei ole toimivaa, niin se taas voi tarkoittaa mitä vain. Esi- merkiksi johtajalle se voi olla sitä, ettei asia edennyt hänen toivomallaan tavalla. Todelli- suudessa kaikilla ei ole vain oikeus, vaan myös velvollisuus tuoda esille eriävä kantansa, jotta päätöstä pohjustuvat vaihtoehdot lisääntyvät. Jos taas joku kertoo, että se on val-

takysymys, niin jää täysin auki minkälaisen vallan kysymys. Julkishallinnossa normia ei noudateta, vaikka pitäisi, mutta suosituksesta tulee kulttuurisesti normi, jota noudatetaan vaikka ei tarvitsi ja ohjeita ei puolestaan eroteta normista. Tutkimuksellisesti käsitteiden määrittelyssä ei voi juuri koskaan olla liian kurinalainen, etenkin tieteenaloilla, joissa arkikielen ilmaiset ovat petollisen lähellä tieteellisiä ilmaisuja.

Mitä siis tulisi tehdä? Olennaista olisi tuntea käsitteiden etymologia mahdollisimman hyvin useasta syystä. Ensiksi kiireisen yhteiskunnan paine saattaa tutkijat tilanteeseen, jossa tiedon alkulähteille matkaamisen sijasta pysähdytään ensimmäiselle etapille ja otetaan annettuna jonkun tai joidenkin aikaisempien matkajien puolimatkan krouvissa kehittelemät käsitelmääntelmät. Toiseksi tutkimukset kaatuvat tai pysyvät kasassa vain jos käsitteet on ymmärretty mahdollisimman laajasti ja syvällisesti ennen tutkimuksen edellyttämää rajausta. Kolmanneksi tieteen yhtenä tehtävänä olisi aina jollakin tavoin kumuloida aikaisempaa tietoa, mutta mitä se sellainen tutkija kumuloi, joka perustaa määritelmänsä vuonna 1991 tehtyyn määritelmään, mutta ei ole perehtynyt sitä kritisoi-viin käsityksiin 1950-luvulla. Ja lopuksi voisi esittää myös sen, että tutkijana ajattelijaksi kasvaminen edellyttää aina käsitteiden prosessointia, koska tällä tavoin opitaan taitoa löytää abstraktisten asioiden yhteyksiä. Aikapulassa moni saattaaakin kysyä: miksi minun tulisi uudelleen 'keksiä ruutia' kun muut ovat jo sen tehneet? Vastaus on: jotta ymmärtäisi miten sellaisiin keksintöihin päädytään ajatustyönä.

Konkreettisia esimerkkejä? Katsotaanpa mitä politiikan tutkimuksen klassikko Hannah Arendt toteaa *Vita Activassaan* '... "Yksityinen" käytettynä omaisuuden yhteydessä, menettää heti, jopa antiikin poliittisessa ajattelussa, privatiivisen luonteensa ja paljon vastakohtaisuudestaan suhteessa julkisen alueeseen'. Jos nyt sitten ajatellaan miten paljon yksityistämisen yhteydessä puhutaan omistamisesta ja omistajan merkityksestä, voidaan vakavasti kysyä olemmeko tehneet käsitteelliset kotiläksymme tässä suhteessa. Alueen tutkijana voin vakuuttaa, että emme ole. Tämän seurauksena ei olekaan mitenkään hämmentävää, jos tutkijat eivät oikein tahdo kyetä erottamaan sen enempiä englannin kuin suomenkielelläkään miten se ulkoistaminen (*contracting -out*) eroaa ulkoistamisesta (*outsourcing*) ja tulisiko puhua sisäistämisestä kun näitä käsitteitä ei tahdota erottaa kilpailuttamisestakaan. Käytännössä esimerkiksi kunnan johtohenkilöistä tämä voi kuulostaa akateemiselta saivartelulta, mutta kun kysymys asetetaan hieman toisin eli miksi tulisi ulkoistaa ja millä perusteella mitään - vastauksia ei löydäkään ja käytännöllisenä seuraamuksena tästä voi olla uudistuskaruselli, jossa kokeilemalla vähän kaikenlaista yritetään pelastaa jotain, mutta se mikä jotain on, jää myös määrittelemättä. Eli lopulta ei edes tiedetä, tarvitaanko edes koko kuntaa enää ja onko alun perin tarvittukaan.

Tieteellinen käsitteellöityä aiheuttaakin uusien käsitteiden ja niiden erilaisten muotojen sekavaa viljelyä. Joku esittää helposti keksineenä jotain uutta, joka oli silti kirjoitettu jo ajat sitten - valitettavasti tämän kurittomuuden lisääntymistä on havaittavissa myös opinnäytetöissä. Koordinoinnista esimerkiksi tuleekin nykykielellä julkisen ja yksityisen yhteistyötä ja joillekin jopa niiden välistä kumppanuutta. Tästä sekavuudesta pääsee perehtymällä keskeisten käsitteiden etymologiaan ja niitä koskeviin tutkimuksiin. Tutkijoilla olisi tässä aukkoja paikattavana ilman, että uusia muodikkaita käsitteitä edes otettaisiin tutkimuskohteiksi sinänsä. Esimerkiksi koordinaatio otetaan helposti 'annettuna' käsitteenä, vaikka tutkimusta ei ole viime vuosina tehty samalla innolla kuin 1900-luvun alkupuolella. Ei siis ihme, että työtehtävänä koordinaattorikaan ei ole kovin selkeä kuvata, vaikka se ei vedäkään vertoja projektipäällikön tehtävien kuvaamisen vaikeudelle tilapäisorganisaatioissa, joka onkin muuttunut pysyväksi ei-projektiksi jo aikaa sitten.

Jari Vuori